

PONDERA, ET EORVM

CHARACTERES.

Pondera, & mensuræ, quum propè infinitæ sint, ex regionū diuersitate, & vten-
tiū consuetudine, tam à Græcis, quàm à Barbaris, aut Romanis prodeuntes, &
inter se discrepantes, ideo nō mediocriter negotiū medicis ac aromataris faceffunt:
quum alij breuiter nimis, profusius quidam, longis ambagibus in alterutram par-
tem deliquerint: id quod omni conatu euitantes, vt mediocris ingenij nostri qua-
litas patietur, Barbaris ingorantiæ professoribus relictis, Græcis veritatis authori-
bus adherentes illorum, pondera ad libram, vnciam, drachmam, scrupulos, gra-
na, manipulos conuertemus.

Libra: vncias duodecim mensurales pendet, ponderales vero decē, ex Gal. 6. de
cōp. m. per gen. cap. 8. id quod vox pondo sola, siue as, pariter designat, quæ ponde-
ris nota subsequente, idē quod pondus significat. multa. n. est liquidarū, atq; arida
mensuræ differentia, multiplex insuper ac promiscua uarietas Romanis, ac Græcis,

Vncia drachmas octo.

Drachmas scrupulos tres.

Scrupulus, alijs scriptulum, grana frumentacea viginti quatuor: quibusdam vi-
ginti electa, at quū, alia alijs præponderent, vnde instabili interdū sermone dissen-
tiunt, eruditissimi quiq;: propterea in granis expēdendis certius ageretur, si firmo
aurei fabrorum ritu fomarentur, vt perpetuo idem, iustumq; pondus granorum
subsisteret, quum præsertim frumentum *σίτος* Græcis triticum hordeum & plura
significet; nec se explicuerint.

Manipulus, *δραμίδιον* *χερσίδιον* fasciculus, qui manu deprehendi, & cōplecti po-
test, quamuis rutæ fasciculum scribat, Gale. 8. de comp. pharmacorum secundum
locos, cap. vlt. quantus duobus digitis apprehendi potest. Pugillus, Aetio, *δραχμή*
quod pugno, seu compressis digitis capi potest.

Ana: idem potest quod singulorum *tantundem*, vel partes æquas, iisdem sub-
sequentibus ponderibus: quæ vbi non adsint, vt puta, hoc pacto scribatur, rhabar-
bari, agar. añ. vel partes æquas, non pondere, sed oculo metiendum credere ple-
riq; at quum magis hæc, illa minus ponderēt, eadem sensus magnitudine, stateram
ideo tanquam equiorem mihi semper proposuerim, & si pondere grauitas, mensu-
ra rerum moles dignoscatur, atq; his liquida illis sicca expendi consueuerint; præ-
terea non ignorandum, sæpe mensuras, aut pōdera, quæ vnico numero complecti
potuissent, tam ex Græcis, quàm alijs repeti nonnunquam, vt ex Gal. 2. de comp.
med. secundum locos, in apophlegmatismis Archigenis, zingiberis drach. ii. stru-
tii drach. ii. nitri rubri, drach. i. castorei drach. i. vt alibi pluries: quæ vel añ. vel sin-
gulorum partibus æquis enumerare potuisset: qua causa, & si in Reuerendos Mes-
senses acriter commoueat Fuchsius, in scholia Athanasii Nicolai, quoniam
in annot. confect. alchermes, in hunc modum dictauerint, consuetudo generalis
est multorum, & præcipue Arabum, quod si in quouis antidoto, plura simplicia suc-
cessiue eodem pondere æstimentur, hac voce añ. omnia complectuntur, propterea
vbicunque hoc in antidotario geminatum æquale pondus reperietur, vel cum añ.
vel sine, nullo dato interuallo, eo loci errorem subesse. quum igitur Græcorum, nō
meminerint, & codicis morem, quem sibi exponendum susceperunt, in medium ad-
duxerint: non tantum est in eorum verbis peccatum, quū præsertim Græcos vix
à limine salutauerint, & toti in Mauritanorum hæresi consenuerint, hac etiam in
re cespitantes. huius. n. *ταυτολογίας* exempla sunt multiplicia, vt *ισοον* æqualem
portionem significare potuerit.

Dosis: est certa, & limitata rei mensura, idem quod modus: siue datio.

Quia tamen rerum quorundam mutatio, & absoletarum nouitas, rudibus, & ty-
runculis

runculis imponere posset: Barbarorum nominum partes quasdam indicamus, potius ut eis morem geramus, quam quod res ita exigat. Mes. n. mensuris admodum paucis utitur: & ferè Græcis, aut ab his detortis, ut λίτρα ex libra, ουγκία vncia solido cum Actuário, ἐξάγων, κιστ. pro, ξιστ, πρεστίω chirat δραχμή & ὀλίγη drachma, χεράμμη autem .i. scrupulo raro gaudet, sed per vnus drachmæ partem vnā, aut duas, aut tertiam, &c. πρεσμον .i. corniculum, ut Actuarius χερόρουσιον .i. πρεσέσιον appellat, qua voce etiam hodie vulgus, & Mesues filiquam cerariam nuncupat, pondus quatuor granorum hordei, octo autem lentis, quot autē vncias libræ tribuat, quot drachmas vnciæ imperiat, non perinde compertum est.

3

celsi denar.
p. 3.

Drachma autem pondus est minus aureo, tum ex eius simplicibus, tum ex antidotario, vbi electarij ex psyllio dat à drachmis duabus ad aureos duos, ex Gal. 8. de comp. pharmacorum secundum loc. cap. 3. ex Cleopatra, ex Scribonio, idem est quod Romanis denarius, recentioribus drachma argentea, Celso tamen denarij septem, propè octo drachmas constituunt, ut etiam Agricola, quanque denarius, & drachma indifferenter sæpe accipiantur. Fuchsius autem pendat drachmam vnā, & septimam eius partem.

3 ex aur.
an idem p.

Sesquidrachma drachmam vnā & mediam significat.

Aureus quibusdam videtur pondus sesquidrachmæ, alijs pondus granis, quinque, aut sex drachma grauius, quale est aurei solaris, idemq; quod solidus: aureum autem scribit Mes. in hiera Archigenis: à Paulo descripta, vbi tamen Paulus semper habet drachmam, id quod in alijs ex Paulo sumptis obseruare licet. Auic. etiā lib. 5. penè, vbiq; vbi ex Græcis drachmæ leguntur, aureos ipse reddit, at in curando ascite dat pilularum quarundam aureum vnum debili, drachmam vnā forti: ex Serapione in probanda Theriaca, aureus est pondus duorum lupinorū, alijs est septima pars vnciæ, in compositionibus purgatorijs: ut ut sit, nos drachmam vnā & mediam æqualiter vertimus, & iam toties hoc pondere parata medicamenta, strenua, & saluberrima visa sunt; & si Fuchsius sit pondus drachmæ vnus cum septima eius parte, at in antid. è gemis vertit scrup. iiij.

3. p. 403.
Mesues.

Vncia ex Græcis drachmas octo constituit, imperitis quibusdam ut Saladino, nouem, quamuis ex Mes. drachmas octo excedere videatur, nam vi hiera Ruffi scribit drachmas octo, vbi scribere potuit vnciam vnā, si illi drachmas octo tribueret, in decocto adianthi selegit vnc. i. mox addit lupuli, violarum siccarū, añ. drac. viii. quum scribere potuisset, an. omnibus simul enumeratis: in electario Hamec scribit senæ, & aliorum vnc. i. aliorum drach. xvi. quæ quidem vnc. ij. cōplecti potuisset, in Tryphera persica myrabolanorum flauarum vnc. i. & med. cepularum indarum añ. vnc. i. bellericarum, empellicarum añ. drach. iiij. quas pro vncia dimidia non videtur accepisse, sed proportionem quadam, pondere diminuto: quod etiam non sit drachmarum nouem, hinc conicitur: quum in sua hiera scribat drachmas nouem, vbi scribere potuit vnc. i. si drachmas nouem tribuisset, nos tamen cū Galeno, Paulo, aliisque drachmas octo conuertimus.

3. 3. 1. 7.

Scrupulo usus est Mesues, in confec. ex chermes, & electario aromatico Gabrielis, alias, drachmæ vnus partes duas, tres dicere maluit, nos ubique scrupulos vertimus, tres verò scrupuli drachmam constituunt.

Sextarius: ob rerum metiendarum naturam, uarium pondus efficere creditur, vini, n. aut aquæ sextarius, libras duas mensurales capit pondere autem secundum Adamantium, ex Oribasio, ut ex Aegineta, & priore Galeno, 1. de cōp. med. per gen. cap. 16. Sextarius romanus est unc. xx. ponderalium. Atticus uerò romano unc. ii. minor: at ex eodem 6. de comp. med. per gen. cap. 16. Sextarius unc. iii. pendens describitur, olei sextarium libræ vnus & mediæ quidam uoluerunt, mellis autem librarum duarū & mediæ (nempe mel ex dimidio oleum, tertia parte uinū pōdere superat, uinum ex parte noua oleum excedit ex Aegineta, huiusmodi differentias facillè exhauriente, sicca rei ut cinnamo. piperis, & similibus esse drac. vi. quia

quia Auicenna scribit kist. i. sextarium esse drachmarum sex, at quum paulo post scribat Heminam Romanam esse vnc. xx. & Heminam esse sextaria xl. non paruo errore, nos vnc. xx. ponderalium, mensuralium libr. ii. græcorū more conuertimus & si alii libram vnam & besslem, .i. vnc. xx. mensurales exponant. Monachi autem, sextarium & Metretam, non differre asserant, Dist. 5. cap. 113. & si Metreta libras mensurales centum & octo accipiat.

Solidus exagium, & Aureus, idē pondus quibusdam vsurpant: videlicet drachmæ unius & mediæ: quamuis in Aetii sermone 1. Quaternionis primi, cap. de agarico legatur, potum exagii pondere, hoc est drachmæ unius. præterea, vbi Nicolaus legit drachmam dimidiam: in Actuarii antidotis exagium medium habetur; id quod Syluius, ac Fuchsius, annotatione dignum voluere, Fuchsius tamen exagium scrup. iiii. statuit 2. de comp. med.

Hemina, Græcis quibusdam cotyle Attica, & Aegiptia, est pondus vnc. 16. Romana etiam, ex Auicenna quibusdam, ut ex Gal. 1. de comp. med. general. cap. 15. est vnc. xx. ex eodem lib. sed cap. 16. vnc. novem romanis quæ in cornibus consuetis libralibus descriptæ sunt, nonnullis statuitur, quæ septem vncias ponderales & c. pendunt ex eodem 5. de comp. med. per genera cap. 6. aliis sexdecim vnc. romanas pondere, ut etiam 4. de comp. med. per gen. cap. 14. chœnices 4. Heminam constituunt, ex Actuario, cap. de oleo amygdalino, ubi semodium scribit Diosco. lib. 1. cap. 33. quasi modius, heminas dicas constituat: ex Fannio.

Heminas recipit geminas sextarius vnus:

Qui quater assumptus, graio sit nomine chœnix.

Adde duos Chusit, vulgo qui congius idem

A quo sextari nomen fecisse priores

Crediderim, quod eos capiat sex congius vnus.

Apuleius Heminam mensuralem libræ vnus, scribit. μνᾶ Latinis Mina, solonis augmento, ut ex Plutarcho, drach. centum pendet.

Amphora urnas duas.

Amphora sit cubus, quam ne violare liceret,

Sacrauere Ioui tarpeio in monte quirites.

Amphora itaque libr. 80. vna libr. 40. congius libr. x.

Huius dimidium fert urna, vna Cōgios quatuor, Culeus amphoras 20. idq; ex Pli. lib. 14. cap. 4. ut etiam ex Fannio .i. libr. mensurales mille & sexcentas.

Est & bis decies que conficit amphora nostris

Culeus, hoc nulla est maior mensura liquoris.

Est & quadrans, off. quarta, pondus trium unc. i. ut triens quatuor, sextans duarum, quincunx quinque, sextans sex, septunx, ~~semprem~~, bes octo, dodrans uero nouem, dextans decem, deunx undecim, sed animaduertendum, hæc omnia nomina non per uncias semper, sed interim per libras, quandoq; per drachmas, aliq; ponderum nomina oportere interpretari: ut quadrans constituat quartam numeratarum librarum, drachmarum unc. i. scrupulorum partem, ut hoc exemplo. Recipe olei libr. iiii. cere quadrantem interpretare libr. i. & iterum. Recipe olei libr. iiii. ceræ quadrantem, .i. drachmam i. ita quoq; in aliis quibus uis formulis iudicabis, propterea Aetii locum restitue Tetrab. & serm. 2. cap. 49. quū post euphorbii unc. i. ceræ quadrantem legit, ceu ex Gal. 2. de comp. med. secundum loc. cap. 3.

Est & obolus, idem quod scrupulus medius, filiquas tres accipiens, unum uero filique granum sex lentis seminibus pondere respondere, asserit Fuchsius suo experimento, 2. de comp. med. cap. 1. cui etiam astipulatur Valerius cordus, nostro aut octo, nisi admodum sit exsucca, & tabida, aut lentes iusto maiores, uel humectæ, idq; in officina egregii Baptistæ Catanei, sedulo obseruauimus, hinc perperā Rhemnii Fannii uersum, immutat hoc pacto. Attribuunt scrupulo lentes quatuor quater octo, nā præter hoc, quod prima quatuor, quæ longa est, ex Poeta, Eclo. 5. breuis

scilicet

*chœnix
congius*

Mina 100. 3

*no
2*

siliqua

breuis fieret: crediderim equidem, lentes octo non scrupulo, sed filiquæ ascribi. i.

Semina sex alij filiquis latitantia curuis

Attribuunt scruplo, lentes veraciter octo,

Dent filiquæ.

Est & danich Arabum, pondus sex granorum, aliis gr. v. ii. & med. Fuch. gr. octo ut Chirat trium, aliis iiii. est & sicilliquum Actuarii drach. ii. ut sextula scrup. iiii. & duella duæ sextulæ.

Cochleare

Est & cochleare, maximum, drach. iiii. magnū sesquidrachmæ, parū drachmæ vnius minimum drach. med. quibusdā ligula siue mystrum, cyathus ex Nicolao ut notat Fuch. in penult. Hadriani antidoto, unc. ii. pendet: & si aliis ulterius accedat.

Quoniam autem ut plurimum, literis non integris, sed notis, signisq; pondera, ut etiam mensuræ demonstrantur, ideo eorum characteres exponemus, hoc unum præcipue aduertentes ut notarum ductus, 3. & ̄. diligenter adscribant, ne horum affinitate, capitaliter aberrant.

Libra lb. libra una & media, lb. i. ̄. quæ & selibra, Græcis ἡμιλίτρον,

Vncia ̄. vncia una & media, ̄. i. ̄.

Drachma 3.

Scrupulus 3.

Granum gr.

Ana, añ, uel singulorum sing. uel ̄s.

Aureus aur.

Manipulus, m̄.

Pugillus p.

*Varia scrip.
est sentia de
mensuris.*

Quibus uerò diffidiis, quam prolixa, quàm multiplici contrarietate, in medicis ponderibus, ac mensuris non modo Græci uetustiores quiq; uerum quoq; & recentiores cum Arabes, tum Latini, inuicem discrepent, & tumultuentur: neminem doctum, industrium atq; ingenuum, latere potest: si apud Græcos Hesychium, Epiphaniū, Adamantium Sophistam, Diodorum, Galenum, Iulium Pollucem, Oribasium, Aetium, Aeginetam, atq; alios plures, uti inter Latinos Scribonium, Frontinum, Volusium, Rhemnium, Festum, Iordanum, Priscianum, Plinium, Tortelium, inter Arabas Serapionem, Auicennā, atq; alios plerosq; ac ferè innumeros neotericos, non sine singulari ingenii acrimonia, perlegere quispiam non recusauerit: locum .n. uberiori oratione dignissimum reliquere, ancipitem ac magis magisq; fluctuantem animum, uix suspitione liberarunt: quanquam huiusmodi libris omnes anguli, omnia scrinia, uariis lectionibus scateant, & inani labore, nullo commodo, tot chartas contaminauerint, tanta obscuritatis nube infecerint, ut ad uitæ retinendæ aut emendandæ fælicitatem, nihil penè conducant. propterea tamen si nutante sciorum uelitatione turbari quidem possum, blateronum continua æmulatione studiosis infesta molestari, nasturcium illis propinabo, nisi malint elleborum si quid communi mortalium calamitate, humana incertitudine deliqui, aut cespitauit, quū exquisitissima cautione, prudenti examine, præclaris quibusq; ingeniis calculum, atq; iudicium in omnibus deferam (nihil temere, nihil pertinaciter, pro mea uoluntate astruam, in tanta rerum, regionum, lancisq; differentia, vsus ambiguitate, mercatorij, & medici ponderis diuersitate, in cæca hac caligine, hac in contentione, nihil habui quod certius affirmarem. quum etiam antiquis, de ponderibus in numerorum perfectione diuersitas extiterit, ex Vitruuio, 3. Architect. cap. i. Nempe & libra, est sexdecim unciarum metallicis, cuius dimidia selibra, marca vulgo, uncia rum octo, quam quidem maiorem, atque minorem, ac in Romanorum bessem partiantur plerique. ut quanta sit monetariis, aliisque diuersitas, facillimum sit uidere ex Georgio Agricola, 7. de re Metallica.

ELECTARIUM